

Araştırma Makalesi

İnsan Sonrası: Sanat, Beden ve Teknoloji İlişkisi

Gönderim Tarihi: 13/05/2024

Kabul Tarihi: 26/06/2024

Yayınlanma Tarihi: 30/06/2024

Eda Kaya

Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Resim Ana Sanat Dalı / Yüksek Lisans, Kocaeli / Türkiye

ORCID: 0009-0002-4656-5261

E-Posta: edaaapiskaya@gmail.com

Dr. Öğr. Üyesi Serpil Şahin

Kocaeli Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Resim Bölümü / Kocaeli / Türkiye

ORCID: 0000-0002-0099-7336

E-Posta: serpilsahin2425@gmail.com

ÖZET

İnsan sonrası (posthuman) ve eskimiş geleneksel insan kavramı, teknolojinin ve biyoteknolojinin gelişimiyle birlikte güncel ve radikal bir değişim yaşamaktadır. İnsan Sonrası bir yaklaşım olarak beden ve teknolojiyi birleştirme amaçları beden sınırlarının zorlanması yanında kendi bedenini bir sanat aracı ve alanı olarak görmeye başlayan sanatçılar için farklı ifade yöntemleri sunmaktadır. İnsan sonrası bilimsel ve sanatsal çalışmalarda ortak fikir, insan bedeninin artık eksik olduğunu savunarak transhümanizmi önermektedir. Bu çalışmada teknolojinin sürekli gelişen olanaklarını kullanarak beden sınırlarını aşmayı amaçlayan Kevin Warwick'in bilimsel çalışmaları ile Stelarc, Neil Harbisson, Joe Dekni ve Moon Ribas'un sanatsal çalışmaları ele alınmıştır.

İnsanı yeniden inşa etme fikri bilim ve sanat arasındaki ilişki, disiplinlerarası bir analize de olanak sağlamaktadır. Bu çalışma, gelecekte insanın teknoloji ile olan etkileşimlerinin ve insan, teknoloji eklemlenmelerinin ne olacağı sorularına da yanıt aramaktadır. Nitel araştırma yöntemlerinden faydalanılan bu çalışmada, insan, beden ve teknoloji bağlamında sanat çalışmalarının analizi yapılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: İnsan Sonrası, teknoloji, beden, bilim, sanat

Atıf: Kaya, E. ve Şahin, S. (2024). "İnsan Sonrası: Sanat, Beden ve Teknoloji İlişkisi". *Görünüm*, 15, 33-50.

İntihal-Etik: Bu makale, en az iki hakem tarafından incelenmiş ve intihal içermediği, araştırma ve yayın etiğine uyulduğu teyit edilmiştir.

<https://dergipark.org.tr/tr/pub/gorunum/policy>

Copyright © Published by Kocaeli University Faculty of Fine Arts

Research Paper

Posthuman: Art, Body and Technology Relationship

Sending Date: 13/05/2024

Acceptance Date: 26/06/2024

Publishing Date: 30/06/2024

Eda Kaya

Kocaeli University Social Sciences Institute Branch of Painting / Master's Degree, Kocaeli / Türkiye

ORCID: 0009-0002-4656-5261

E-Mail: edaaapiskaya@gmail.com

Dr. Serpil Şahin

Kocaeli University Faculty of Fine Arts Painting Department / Kocaeli / Türkiye

ORCID: 0000-0002-0099-7336

E-Mail: serpilsahin2425@gmail.com

ABSTRACT

The concept of posthuman and outdated traditional human is experiencing a current and radical change with the advent of technology and biotechnology. The aim of combining the body and technology as a Post-human approach not only pushes the boundaries of the body, but also offers different methods of expression for artists who begin to see their own body as an art tool and field. A common idea in posthuman scientific and artistic studies proposes transhumanism, arguing that the human body is no longer sufficient. In this study, the scientific works of Kevin Warwick, who aims to exceed the limits of his body by using the ever-developing possibilities of technology, and the artistic works of Stelarc and Neil Harbisson are discussed.

The idea of reconstructing the human being, the relationship between science and art, also allows for an interdisciplinary analysis. This study also seeks answers to the questions of what human interactions with technology and human-technology articulations will be in the future. In this study, utilizing qualitative research methods, art works are analyzed in the context of human, body and technology.

Key Words: Posthuman, technology, body, science, art

Keywords: Posthuman, technology, body, science, art

Cite as: Kaya, E. & Şahin, S. (2024). "İnsan Sonrası: Sanat, Beden ve Teknoloji İlişkisi". *Görünüm*, 15, 33-50.

Plagiarism-Ethic: This article has been reviewed by at least two referees and it has been confirmed that it is plagiarism-free and complies with research and publication ethics. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/gorunum/policy>

Copyright © Published by Kocaeli University Faculty of Fine Arts

İnsanoğlunun tarih boyunca varlığını anlamlandırma çabası, dünya ile kurduğumuz ilişkiye de yön vermiştir İnsanlar hayatta kalma becerilerini geliştirerek ve doğa üzerindeki kontrolünü, iradesini her geçen gün arttırarak zamanla kendilerini Tanrılar tarafından görevlendirilmiş yeryüzündeki güçler olarak görmeye başlamışlardır. Bilimin ilerlediği ve Tanrı inancının daha az hâkim olduğu Hümanist dönemde, bilimin gelişmesi ile Tanrı inancının doğa üstündeki hakimiyeti azalarak, insanın doğa üzerindeki hükmü artmış bulunmaktadır (Craig, 1988). İtalya’da 14. Yüzyılın ikinci yarısı ortaya çıkan hümanizm felsefi ve edebi bir kavram olarak modern kültürün önemli bir unsuru haline gelmiş bulunmaktadır. “Hümanizm insanın değerini kabul eden; onu her şeyin ölçüsü olarak tanımlayan, insanın doğasını, yetilerinin ölçüsünü ya da ilgilerini konu edinen felsefedir” (Kale, 1992: 763). İnsan aklının eşsiz, bireysel ve müşterek mükemmeliyetinin peşine düşüldüğü hümanist dönem insan olana dair belli bir görüşün sürdürülmesinin önünü açmaktadır. Hümanist döneme ait evrensel insan modeli, bir kültür ve medeniyet modeline doğru evrilmiştir (Braidotti, 2021: 25). İnsan merkezli düşünce tasarımı, insanın ayrı, bireysel bir özne olarak anlaşılması üzerine kurulmuştur. Ancak günümüzde doğal dünyayla ve sosyo-teknik sistemlerle olan yeni ilişkilerimiz, bu anlayışı sorgulamaktadır.

İnsan sonrası terimi “hümanizm sonrası” olarak da ifade edilen, Avrupa’da başlayan toplumsal değişme ve gelişmenin bitimini işaret etmektedir. Aynı zamanda insanı ne olduğunu, insan olmanın neyi kapsadığına, neyi dışarıda bıraktığına dair geleneksel görüşümüzün artık büyük bir değişime uğradığını da işaret etmektedir. Bir diğeri biyoloji ve teknolojinin giderek birbirinden ayırt edilemez hale gelecek kadar genel olarak yakınlaşmasına atıfta bulunmaktadır. Yaygın olarak kullanılan Transhümanizm terimi de tam olarak araştırılmayan, daha uzun yaşam ve dünya dışı zekâ gibi bazı ilginç çıkarımları taşımaktadır (Pepperell, 1995: IV). Özerk bireyi reddeden ve bunun yerine kısmi, yerleşik ve toplumsal olarak inşa edilmiş benliği vurgulayan postmodernist ve feminist fikirler ile birleşerek insanlığın teknolojik ilerlemeler ya da evrimsel süreç yoluyla dönüştürülebileceği, aşılabileceği ya da ortadan kaldırılabilen fikrini savunmaktadır (Forlano, 2017: 20). İnsan sonrası terimi hakkında bahsedilen kullanımların dışında birçok farklı kullanım ve fikir mevcuttur.

İklim değişikliği ve çevresel sürdürülebilirlik kavramlarının geniş bir küresel çapta kabul görmeye başlaması gibi değişimler günümüzde insanlığın dünya ile kurduğu ilişkinin farklılaştığını göstermektedir. Aynı zamanda gündelik hayatı şekillendiren, sosyo-kültürel, politik ve ekonomik dönüşümlerde daha büyük rol oynamaya başlayan yeni teknolojilerin etkisini arttırdığına şahit olmaktayız. Günümüzde sürücüsüz otomobiller dünyanın birçok şehrinde test edilmekte, sesle etkinleştirilen ev içi cihazları yaygın gelmekte, tıbbi cihazlar eskiden insan işlevleri olarak düşündüğümüz şeyleri üstlenmektedir.

Bu gelişmeler, aydınlanmadan bu yana Batı düşüncesine hâkim olan insan ve insan olmayan, kültür ve doğa, insan ve hayvan gibi ikilikler arasındaki sınırları bulanıklaştırmaktadır. İnsan olmayanların (çevresel ya da teknolojik) dünyada yeni tür rollere sahip olma yolları vurgulanmaktadır. Geçtiğimiz birkaç on yılda, bu sınırların bulanıklaşmasına anlam vermeye çalışan ve dünyada var olmaya ilişkin melez, ikili olmayan, ilişkisel düşünme tarzlarını tanıtmaya çalışan, insan sonrası kavramlar etrafında büyüyen bir sosyal teori yapısı gelişmektedir (Forlano, 2017: 17).

İnsan sonrası yaklaşım insanı yaşamın merkezine koymaktan uzaklaşarak, insan olmayan, farklı türler ile kurduğumuz ilişkiyi büyük ölçüde değiştirmektedir. İnsanlığın çevresel ve sosyoteknik değişimlerdeki rolünün ve bu değişimlerin insanları ve dünyayı şekillendirme biçimleri, epistemoloji, ontoloji ve etik açısından sonuçları üzerinde düşünmemizi mümkün kılmaktadır (Forlano, 2017). İnsan sonrası melez yaklaşımlar, dünyada ki varlığımıza ilişkin anlayışımızı değiştirirken, küresel olarak karşılaştığımız sorunlar karşısında daha iyi yanıt verecek çözüm yolları geliştirmemize olanak sağlayacaktır.

İnsan sonrası, felsefe, tarih, kültür araştırmaları ve genel anlamda klasik beşerî bilimleri harekete geçirirken, aynı zamanda günümüzde bilim ve teknolojik araştırmaları yeni basın ve dijital kültür, çevrecilik ve yeryüzü bilimleri, biyogenetik, sinirbilim ve robot bilimleri, evrim kuramı, eleştirel hukuk kuramı, primatoloji, hayvan hakları ve bilim kurguyu da içermektedir (Braidotti, 2021: s.80). Doğanın bize verdiklerini, genetik yapımızı, fiziksel sınırlarımızı teknoloji kullanarak aşabilir miyiz? Siberetik organizma sözcüklerinden türetilen bir siborg (cyborg), insan ve teknolojinin bir karışımı olan bir melez olarak insanı insandan daha fazlasını yapmayı amaçlamaktadır. Transhümanistler, insanı teknoloji aracılığıyla insanlık durumunun temelden dönüştürülmesi hedefini benimsemektedirler. Yakında, teknolojik tekillik olarak adlandırdıkları şeyle, yapay zekâ bilişimi ve robot teknolojisindeki gelişmeler, insanları geride bırakacak bir yapay zekâ patlamasına yol açacaktır (Coeckelbergh, 2017: 144).

Rosi Braidotti insan sonrasına karşı duyduğu ilginin kollektif ve kişisel derinlik ve yaratıcılık düzeylerimizi şekillendiren insanca kaynaklar ve sınırlamalar karşısında duyduğu hüsrana hissiyle doğrudan bağlantılı olduğunu ifade etmektedir. İçerisinden geçtiğimiz dönüşümler gereği yeni toplumsal şemalar hazırlamayı, kendimiz hakkında yeniden düşünmeyi önermektedir. İnsan sonrası durumu, alternatif düşünce, bilgi ve benlik temsili şemalar arayışını güçlendirme fırsatı olarak gördüğünü ifade eden Braidotti, insan sonrası durumun bizleri kim ve ne olma aşamasında eleştirel ve yaratıcı olarak da düşünmeye teşvik ettiğini belirtmiştir (Braidotti, 2021: 24).

1950li yıllarda son derece yavaş gelişen teknoloji, son yıllarda hızla gelişmekte ve günlük yaşamımızda etkisi giderek artmaktadır. Çok az kişinin sahip olabildiği telefon, televizyon, bilgisayar gibi teknolojik aletler günümüzde avuç içine sığabilecek kadar küçülmüş ve insanlığın günlük yaşamının

parçası haline gelmiştir. Ancak, genel bilince nüfuz etmemiş olması nedeniyle daha az görünür olan, ancak şu anda gördüğümüz gelişmelerden daha az etkili olmayan başka bir teknoloji alanı da robotik, protez, makine zekâsı gibi teknolojiler, nanoteknoloji ve genetik manipülasyondur (Pepperell, 1995: 1). İnsanlar uzun zaman, teknolojiyi geliştirme ve kontrol etme becerimizin bizi tanımlayan bir özellik olduğunu, diğer insan olmayana karşı üstünlüğümüzü ve dünyadaki benzersiz konumumuzun kanıtı olarak düşünmekteydi. İronik bir şekilde, bu üstünlük ve benzersizlik duygusu, insan ile makine arasında ki denge şu anda yaratmaya çalıştığımız teknolojiler sayesinde sorgulanır duruma gelmektedir. Küresel anlamda giderek hız kazanan teknolojik gelişmeler süreci içerisinde insan ve makine arasındaki ayrımın giderek bulanıklaştığı günümüzde teknoloji ve insanın arasındaki yakınlaşma da dikkat çekici boyuttadır.

20. yüzyılın ikinci yarısında David Channel bilgisayar teknolojileri, yapay zekâ, yapay organlar, cihazlar ve genetik alanındaki gelişmelerin sonucu "biyonik dünya görüşü" veya "canlı makine" kavramının ortaya çıktığını öne sürmektedir (Hong,2016:12)

Bugün sentetik zekanın, biyolojik bilgisayar ve genetik modifikasyonun sunduğu olanaklar insanın hakimiyetine meydan okumaktadır. Bu gelişmeler, kontrol edemediğimiz veya anlayamadığımız teknolojinin bizlerle eşit, hatta bizi aşabilecek varlıklar yaratma yeteneğine sahip olduğu ve insan düşüncesi gibi niteliklerin insan dışı formlarda da yaratılabileceği ihtimaliyle insan varlığına yönelik tehdidi korkunun yanında bilgisayar bilimini yüceltmektedir.

İngiliz akademisyen ve *What Is Posthumanism* kitabının yazarı Cary Wolfe "posthumanizm" teriminin kökleri 1960'lara kadar uzansa da yaygınlaşmasının 1990'ların ortalarında beşerî bilimler ve sosyal bilimlerdeki çağdaş eleştirel söylemlerde kendine yer bulması ile gerçekleştiğini ifade etmiştir (Wolfe, 2010: XII).

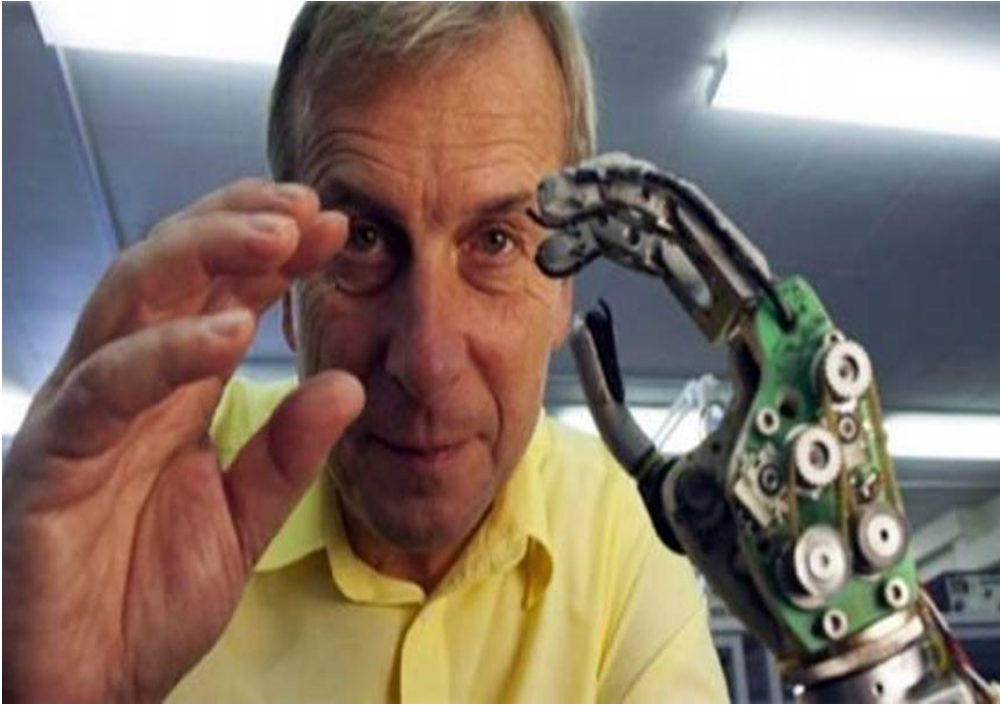
Foucault, *Kelimeler ve Şeyler* kitabında "*Her halükârda bir şey kesindir. insan, insani bilgiye sorulmuş olan ne en eski ne de en sabit problemdir. Nispeten kısa bir kronolojiyi ve kısıtlı bir coğrafi bölümlenmeyi XVI. Yüzyıldan itibaren Avrupa kültürü- ele alarak, insanın burada yakın tarihli bir icat olduğundan emin olunabilir*" şeklinde ifade etmiştir (Foucault, 2017:538). Bundan bir buçuk yüzyıl önce başlayan ve şimdi sona ermekte olan insanın çehresinin ortaya çıkışını bilginin temel düzenlemelerinin sonucu olduğunu, düşüncemizin arkeolojisinin gösterdiği gibi, insanın yakın tarihli bir buluş olduğu ve belki de bir sona yaklaştığından bahsetmektedir.

Donna Haraway'ın 1985 tarihli Siborg Manifestosu, insan sonrası siborg imgesi ile, yirminci yüzyılın sonlarındaki kadınların, bilim ve teknoloji ile yeniden dünyada ki yerlerini saptamak için başvurmaktadır (Haraway, 2006: 8). Bilimkurgu ve toplumsal gerçeklik arasındaki sınırın bir göz yanılığından ibaret olduğunu ve ikisinin dünya içinde yaşanırılığı arttıracak karşı mitin iki önemli kaynağı olarak görmektedir.

Donna Haraway Metis Seçkileri 'nin Bir Siborg Manifestosu bölümünde siborgu "*makine ve organizmanın bir melezi kurgusal olduğu kadar toplumsal gerçekliğe de ait bir yaratıdır*" olarak tanımlamaktadır (Haraway, 2006: 45). "*Siborg, mit içerisinde tam da insan ile hayvan arasındaki sınırın ihlal edildiği yerde ortaya çıkar*" (Haraway, 2006: 49). Haraway'in postmodern tasvirinde siborg, doğa ve kültürün, köle ile efendinin, beden ve zihnin sınırlarının karışmasıdır. Haraway siborgu, terminatör kabusunu değil, insanların, makinelerin ve hayvanların yakın ilişkiler içinde olduğu, romantik, güneşli bir rüyaya benzetmektedir (Coeckelbergh, 2017: 153).

Günümüzde robot araştırmaları makineyi güç kaynakları ve insan müdahalesinden kurtararak bağımsızlaştırmayı amaçlamaktadır. Karmaşıklık spektrumunun diğer ucunda Rodney Brooks yakın zamanda insanların ve makinelerin kısa sürede eşdeğer bir zekâ ve dünyevi davranış seviyesine ulaşacağını ve robotları giderek daha fazla yoldaş ve rehber olarak görmeye başlayacağımızı öne sürmektedir (Pepperell, 1995: 4). Normal nörobilişsel işlevin psikofarmakoloji yoluyla güçlendirilmesi, tıpkı dikkati ve hafızayı geliştiren uyarıcılar ve diğer ilaçları kullananlarda olduğu gibi, pek çok insan için halihazırda yaşamın bir gerçeğidir. Belki de bilgisayarlar, cep telefonları ve internet bile hafızayı artırmak ve diğer bilişsel işlevleri desteklemesi açısından geliştirme teknolojileri olarak görülebilir. İnsani gelişme kavramı daha da genişletilerek eğitimin veya öğrenmenin tamamının geliştirme olduğunu öne sürmektedir. Sınırın nereye çizileceğine karar vermek bir tartışma konusudur. Her durumda, insani gelişmenin bilim kurgu olmadığı açıktır; o zaten şu anda mevcuttur (Coeckelbergh, 2017: 143).

Yapılan farklı deneyler araştırmaların sonucu, yapay uzuvların düşünce dürtüsüyle kontrol edilmesi ve daha fantastik bir şekilde, elektronik uzayda doğrudan beyinden beyine iletişim olabileceği yönündedir. Bilimsel araştırmaların sonucunda fizyolojik süreçleri onarmak veya geliştirmek için sinir sistemine yerleştirilen silikon çipler ve vücut implantları, düşünceleri, hatıraları tetiklemek veya yeni bilgileri indirmek için sinir sisteminin bazı bölümlerine elektronik uyarılar gönderip alınabileceği öngörülmektedir (Pepperell, 1995: 6).

Görsel 1: 2002'de Kevin Warwick, robotik bir eli uzaktan kontrol edebilmesi için sinir sistemini bağlamıştır.

İngiltere'deki Reading Üniversitesi'nden Profesör Kevin Warwick, 2002 yılında, sinir sisteminden gelen verilerin kaydedilmesine olanak sağlayacağını umduğu kendi bileğinin yakınına bir dizi elektrotun yerleştirilmesini içeren yüksek profilli bir deney gerçekleştirmiştir (Pepperell, 1995: 6). Ameliyatla sol koluna yerleştirilen implant kolundaki sinir lifleriyle doğrudan bağlantılı hale getirilmiştir. Bilgisayardan gelen sinyaller radyo aracılığıyla implantlara iletilerek ve burada da sinir liflerine aktarılmaktadır. Parmak hareket ettirildiğinde sinir sistemimde bulunan, kas ve tendonların çalışmasını sağlayan bazı elektronik sinyaller bilgisayara iletilerek burada bir dizi halinde saklanmakta daha sonra aynı sinyaller sinir sistemine tekrar gönderilebilmektedir (Warwick, 2003: 134). Bu tür deneyler insanların makinelerle bütünleşme konusunda ne kadar ileri gidebileceklerini, insanların yetenekleri biyolojik sınırların üzerine taşınabileceğini gösterir niteliktedir.

Warwick 2016 yılında İstanbul'da gerçekleştirilen Kalite Kongresinde, implant ve elektrot teknolojilerinin nasıl biyolojik beyinlere sahip robotlar yaratmak için kullanılabileceğini, insanların doğal yeteneklerinin sibernetik sayesinde nasıl geliştirilebileceğini, belli sinirsel hastalıkların etkilerinin nasıl azaltılabileceğini paylaşmaktadır (Warwick, 2016: 45). Ayrıca, araştırmaları esnasında denek olarak kendini kullanmasından ötürü yaşadığı deneyimleri ilk elden deneyimleme fırsatı yakalamaktadır.

2002 yılında uyguladığı implantla sinir sistemini internete bağlamayı başarmıştır. Bununla direkt olarak beyin dalgalarını kullanarak başka bir kıtadaki bir robotun kolunu yönetebilmeyi başarmıştır. Warwick deneylerinin sonucu olarak insan beyni ve vücudunun aynı yerde olması gerekmediğini öne sürmüştür. Warwick'e göre insan vücudu sadece uzuvlarıyla sınırlı olmak zorunda değil, makineler de vücudun uzantısı olarak kullanılabilmektedir (Warwick, 2016: 46).

Görsel 2: Kevin Warwick, internet üzerinden bir robot elini kontrol etmek için bir cyborg implantı kullanmaktadır. (2002)

Kevin Warwick, *La Spirale* dergisine verdiği röportaj da teknoloji ve insan vücudu arasındaki ilişkiyi araştıran Avustralyalı sanatçı Stelarc 'ın çalışmalarını çok etkileyici bulduğunu ifade etmiştir (Caurau, 1996-2005). İnsan sonrası, farklı disiplinlerden pek çok bilim adamını ortak noktada buluşturmanın yanı sıra "sanat alanında da bu konuya ilgi duyan bazı sanatçılarda insan makine etkileşimine çalışmalarında yer vermektedir. Bu sanatçılardan biri olan Stelarc çalışmalarında beden, teknoloji ve sanat üzerinden bir anlatım oluşturmaktadır.

Cerrahi ve genetik teknolojileri ve dijital teknolojilerin gelişmeleri ile sanatta da varlığını hissettiren insan sonrası insan gündeme gelmiştir. Bu gelişmelerle 20. Yüzyıl sonunda beden artık sanatın hem nesnesi hem öznesi konumuna gelmiştir (Michaud, 2013: 356).

Görsel 3: Stelarc, Üçüncü El. (1980)

Stelarc'ın çalışmaları, bedensel ifade özgürlüğü ile teknolojinin insan vücuduna müdahalesinin iyiliği arasındaki tartışmalı ilişkiyi yansıtmaktadır. Stelarc'ın insan olmanın, teknolojiyle çoğaltılmak, genişletilmek ve geliştirilmek olduğunu ifade etmektedir. Teknolojideki gelişmelerin insan ve insan vücudu hakkındaki anlayışımızı nasıl değiştirdiğini göstermeyi amaçlamaktadır (Warwick, 2014). Stelarc, çalışmalarında geliştirme, siborglaştırma ve insan-makine arayüzleri temalarını araştırmıştır. Sağ koluna ek bir el olarak eklenen mekanik bir kol olan Üçüncü El projesinde karın ve bacak kaslarından gelen elektrik sinyalleri tarafından kontrol edilmektedir (Coeckelbergh, 2017: 154). Ek bir el olarak sağ koluna bağlı, gerçek boyutlarda tasarlanmış, alüminyum, paslanmaz çelik, akrilik, lateks elektronik, elektrotlar, kablolar ve pilden oluşan Üçüncü El sıkıştırma serbest bırakma, kavrama serbest bırakma, 290 derece bilek dönüşü ve dokunma hissi için dokunsal bir geri bildirim sistemi içermektedir (Lustig, 2023). Bedeni radikal bir şekilde mekanik, biyolojik ve sanal bir melez olarak değiştirmeye yönelik çalışmaları siborg benzeri bir varoluşa ulaşmanın yolları olarak da anlaşılabilir.

Görsel 4: Stelarc, Mide Heykeli, Beşinci Avustralya Heykel Trienali, NGV 1993. Fotoğraf Anthony Figallo.

Stelarc, bedeni kişisel olmayan, evrimsel, nesnel bir yapı olarak tanımlamaktadır. Aynı tarihsel ve insani bakış açısı ile iki bin yıl harcadıktan sonra, daha temel bir fizyolojik ve yapısal yaklaşım benimsememiz ve sadece bedeni radikal bir şekilde yeniden tasarlayarak önemli ölçüde farklı düşünce ve felsefeye sahip olacağımızı ifade etmiştir (Atzori ve Woolford, 1995). Stelarc, doğal evrimin sınırlarına ulaştığını ve artık evrim sonrası yeni çevresel parametrelere uygun olarak kendimizi değiştirme zorunluluğu ile karşı karşıya olduğumuzu ve insanlığın acil olarak tasarlanması gerektiğini savunmaktadır (Cerqui and Warwick, 2008: 190). Stelarc insan olarak eksik olduğumuzu, eksiklerimizi telafi edebilmek için teknolojiye ihtiyacımız olduğunu savunmaktadır. Aynı zamanda yaşadığımız dönemin zorunlu koşulları altında teknoloji ile kurduğumuz deneyim de bu ilişkinin parçası olmaktadır.

Stelarc Mide Heykeli bir bariyer olarak cildin ötesine geçmeyi, yüzeyini yırtarak cilde nüfuz etmek istediğini belirtmiştir. Titanyum, çelik, gümüş ve altın gibi implant kalitesinde metallere üretilmiş olan Mide Heykeli ile vücudun içine bir sanat eseri yerleştirilerek heykeli sergilemek için alternatif bir yol ve yer oluşturmuştur (Atzori ve Woolford, 1995). Bedeni, bir benlik veya ruh için değil, sadece bir heykel için ev sahibi haline getirmiştir. İnsani gelişme ve siborg gibi kavramlar çoğu zaman bilim kurguyla ilgili olduğu ya da tehlikeli insan hayalleri olduğu yönünde tepkiler de oluşturmaktadır. Bu hayallerin günümüzde kullandığımız ve geliştirilmekte olan teknolojileri anlamak ve geliştirmek için çok ihtiyaç duyulan ilhamı sağladığı bir gerçektir.

Kavramsal olarak ayırarak teknolojiyi toplumun dışında bırakmak yerine, insan ve insan olmayan aktörlerden oluşan ağların dilini kullanarak, sosyo-teknik sistemler veya montajlar sayesinde teknoloji ve toplum arasındaki ilişkileri daha incelikli bir anlayışa dönüştürmek mümkündür (Forlano, 2017: 20). Siborg

gelişmeler ve insanın değişmesi üzerine yapılan tartışmalar, yüzyıllardır devam eden insan nedir sorusuna da yeni bakış açıları sunmaktadır.

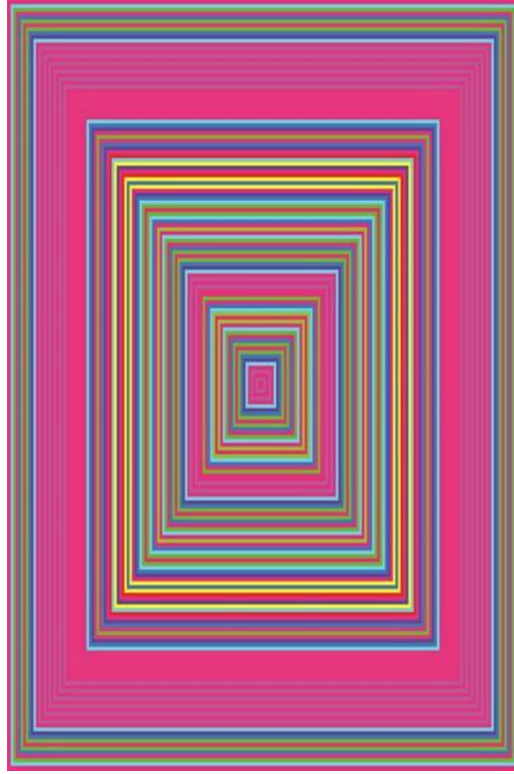
Görsel 5: Eyeborg / Adam Montandon & Neil Harbisson

Neil Harbisson gençliğinin ilk yıllarında, akromatopsi veya tam renk körlüğü adı verilen bir durumla doğduğu ortaya çıkmıştır. Renklere tamamen uzak olduğu hissettiğini ifade eden Harbisson, renklerin insanlarda hala tam olarak anlayamadığı gizemli bir tepki yaratığından bahsetmiştir. Renk dünyası ile kopukluğu ve bir sibernetik uzmanıyla şans eseri tanışmanın Harbisson'un hayatı, sanatı ve gerçeklik algısı üzerinde derin bir etkisi olmuştur (Yasenchak, 2013: 6)

Güney Danimarka Üniversitesi'nde ürün tasarımcısı Adam Montandon ve bedenini dijital olarak güçlendirilmesi fikri ilgisini çeken Neil Harbisson, yeni bir protez türü üzerinde çalışmaya başlamıştır. Adam Montandon tamamen yeni, yapay bir duyu yaratmak için Harbisson'un mevcut duyularından yararlanacak sibernetik bir vücut aparatı tasarlamıştır. Müzik spektrumu ile renk spektrumunun birleşimi, Harbisson'un gri tonlamalı dünyasını tamamen farklı bir şekilde algılamasına olanak tanımaktadır. Montandon, yeni bir duyu üretme girişimiyle ilgili olarak, Harbisson'un sahip olduğu yüksek müzik algısını kullanarak renk tahmini vereceğini düşündüğünü ifade etmiştir. Sinestezinin doğal oluşumu görsel ve işitsel duyuların bazı durumlarda örtüşebileceğini gösteriyor olması, rengi sese dönüştürme fikrini oluşturmuştur (Yasenchak, 2013: 7).

Harbisson ışığı grinin tonlarında görebildiğini ama doygunluğunu veya renk tonunu göremediğini ifade etmiştir. Eyeborg'un ışığın rengini algılayarak nota olarak duyabileceği bir ses frekansına ve rengin doygunluğunu hacme dönüştürmektedir. Yani canlı bir kırmızıya onu daha yüksek sesle duymaktadır. Neil Harbisson'un beyni, 360 farklı tonu kendilerine özgü tonlardan tanıyabilmektedir (Yasenchak, 2013: 8).

Harbisson'un deneyiminde, beyni deneyimlenen farklı titreşimlere uyum sağladıkça, farklı renkler arasındaki ayrımcılığının zamanla gelişmesi dikkat çekmektedir. Beynin uyarlanabilirliği, kapsamı, mevcut duyuşal girdi aralığının genişletilmesinin mümkün olduğunu göstermektedir (Warwick, 2016: 202).

Görsel 6: Harbisson'un Beethoven'in Fur Elise'ini görselleştirmesi

Harbisson, Beethoven'in Fur Elise Vivaldi'nin Baharı gibi karmaşık klasik düzenlemelerin yanı sıra Justin Bieber'in Baby gibi modern pop şarkılarından oldukça yapılandırılmış, renkli resimler yaratmıştır. Harbisson ayrıca sesli portreler oluşturmak için de Eyeborg'u kullanmıştır. Genetiği değiştirilmiş duyuşlar veya robotik olarak geliştirilmiş uzuvlar genellikle bilim kurgu filmleri ve çizgi romanlarda mevcut olsa da siborg kavramı toplumda derinden yerleşmiş durumdadır. Çalışmaları, yirminci yüzyılın başlarında Kandinsky'yi besleyen görsel sanat ve işitsel duyuş disiplinlerini birleştirme çabasını sürdürmektedir (Yasenchak, 2013: 9).

Görsel 7: Joe Dekni'nin elmacık kemiklerine bir makine parçası yerleştirilmesi (2017).

Bir cyborg sanatçısı olan Joe Dekni'nin elmacık kemiklerine bağlanan ve onun arkasında ne olduğunu algılamasına olanak tanıyan bir sonar implant yerleştirilmiştir. Yarasa ve yunus gibi hayvanlarda doğal olarak var olan Paranormal veya görünmez olanı algılayabilme ve yön bulma yetisinden esinlendiğini belirtmiştir (Çekderi, 2021: 113). Dünya'da yasal olarak tanınan ilk siborg Neil Harbisson'a atfettiği performansında doğa üstü ve görünmez olana ilgisini ifade etmiştir (Gündüz, 2023: 172). Aynı zamanda toplumsal ve hiyerarşik sınıfları yok sayarken teknoloji ve bedeni birleştirerek insan-hayvan doğa-kültür ikiliğine de farklı bir yaklaşım sunmaktadır.

Katalan sanatçı Manel De Aguas en çok kafasına hava duyuşal yüzgeçleri geliştirmesi ve takmasıyla tanınır. Yüzgeçler, başının her iki yanındaki implantlar aracılığıyla atmosfer basıncını, sıcaklığını ve nemi duymasını sağlamaktadır (Cyborgart, 2023).

Görsel 8: Manel De Aguas Munoz', Hava Yüzgeçleri 2020

Yüzgeçler, başının her iki yanındaki implantlar aracılığıyla atmosfer basıncını, sıcaklığını ve nemi duymasını sağlar. Sibernetik organların yaratılmasının yeni bir algı yaratmanın ve zihni değiştirmenin bir yolu olarak görmektedir. Biyoloji ile teknolojinin birleşimi insanda doğal bir süreç olarak gerçekleşmektedir, çünkü çağdaş toplum bunu bedenin bir uzantısı olarak kullanmaktadır. Amaç yalnızca teknolojiyi birleştirmek değil, aynı zamanda bunun sanatsal duyarlılık yoluyla yapılmasıdır (Hernández, 2023: 10). Manel De Aguas insan türü için algılanamayan unsurları ortaya çıkarmak için algılarımızı genişletmenin yeni yollarını aramaktadır.

Görsel 9: Moon Ribas, Sismik Duyarlılık

Harbisson ve Manel De Águas gibi Katalan koreograf Moon Ribas da vücudunun organik bir parçası olarak bir siber cihaz yerleştirmiştir. Sismik Duyarlılık olarak adlandırılan bu sistem, adından da anlaşılacağı gibi, Dünya'da meydana gelen tüm depremleri titreşimler yoluyla gerçek zamanlı olarak algılamayı sağlamaktadır (Hernández, 2023: 10). Ribas'ın Teknoloji aracılığıyla bedene yeni duygular yaratmanın veya eklemenin alternatifi, yeni deneyimleri keşfetmeyi amaçlamaktadır (Cyborgart, 2023). Ribas'ın sanatı dans ve hareket sanatıdır. Ribas'ın harekete duyduğu ilginin sonucu olarak bu çalışma, vücudun Tektonik plakaların ritmi tarafından dikte edildiği solo bir davul performanstır. Bu performansta depremle bağlantı kurarak yoğunluğuna göre müzikal bir kompozisyon oluşturmaktadır. Ribas, daha önce bahsedilen meslektaşları gibi, bedenini şekillendirerek, başlı başına bir sanat gibi, sanatsal motivasyona dayalı olarak zihnin değişimini sağlayacağı inancına sahiptir (Hernández, 2023: 11)

SONUÇ

Hümanizmde her şeyin ölçüsü olan insan İkinci Dünya Savaşı sonrası aktivist ve eşitlik gözetken insan sonrası bir felsefeye dönüşmektedir. Geleneksel insan anlayışının yerinden edilmesi, günümüzde gelişen teknoloji ile bedenin yeniden yapılandırılabilmesine işaret etmektedir.

İnsan sonrası, ikiliklere direnerek, bunun yerine insanı ve insan olmayı bütünleştirmektedir. Bu haliyle insan sonrası, esnek ve organik yapılar oluşturmak üzere örgütün sosyal ve teknolojik yönlerinin birleştirilmesini öngören bir örgütsel desenleme olan sosyo-teknik sistemlerin hem toplumsal olarak inşa edilmesi hem de toplumu şekillendirmesi konusunda önemli bir kavramdır. (Balci, 2005: 173) Teknolojik sistemler yalnızca teknolojileri değil, sosyal ve teknik alt sistemleri, organizasyonları ve benzeri şeyleri içerir. Yani insan sonrası beden, biyolojik bir organizma olmanın yanında içinde bulunduğu toplum tarihsel, kültürel, siyasal ve dini özelliklerini de barındırmaktadır. İnsanlar kadar teknolojinin ve doğanın da toplumun bir parçası olduğunu savunmaktadır.

Günümüz teknokültürün bir sonucu olarak tarihsel melezliğin son figürleri olan siborg, hümanizm ve insan merkezci yaklaşıma ve tüm ikiliklere karşı duran İnsan Sonrası, türlerin dayanışma esasına dayanmaktadır. Bu dayanışma ve birliktelik üzerinden kendi sanat yaklaşımlarını kullanarak bir ifade aracı oluşturan sanatçılar, teknolojik ve organik olanın birleşimine dayanan projeler ve performanslar gerçekleştirmektedirler. Siborg sanatçılar, bedenlerine ekledikleri mekanik aygıtlar ile teknolojinin bedenlerimizdeki tamamlayıcı etkilerini sunmaktadır. Çağdaş sanat üretimlerinde sanatçı, insan sonrası yaklaşımın teknolojinin bedenin bir parçası haline geldiği hibrit formlara evrilmesinin kaçınılmaz bir sonuç olduğunu düşünmektedir. Aynı zamanda akıllı telefonlar ve bilgisayar gibi cihazlar ile giderek daha fazla iç içe geçmemiz bedensel ve maddi ilişkilerin yanında teknolojinin bir metaforu olarak da görülmesi mümkündür.

Beden ve teknolojiyi sanat aracılığı ile birleştiren sanatçılar insan sonrası bedende hiyerarşi ve öteki kavramlarının yok oluşuna da vurgu yapmaktadır. Farklı türlerle yeni bağlantılar oluşturabilen, insan algısının, ölçeğinin ve arzusunun artık değer temeli ölçütü olmadığı, insan sonrası ikiliklerin yok olduğu bir türü temsil etmektedir. Beden ve teknolojinin birleşimi sonrası oluşan insan sonrası bedenler doğal ile yapay olanı harmanlamayı hatta daha da ileri giderek teknobilimsel bir insan anlayışına doğru ilerlemeyi amaçladığı görülmektedir. İnsanın ve teknolojinin giderek daha fazla etkileşim içine geçtiği bir dönemde sanatçının da yeni ifade biçimlerinde bilim ve teknolojiye daha fazla yöneldiği bir sanat anlayışı oluşmaktadır.

KAYNAKÇA

- Atzori, P., & Woolford, K. (1995). *Extended-body. interview with stelarc*. [Online Dergi] CTheory. Elde edilme tarihi:7 Mart 2024, <https://journals.uvic.ca/index.php/ctheory/article/download/14658/5526?inline=1>
- Hong, S. (2016). *İnsan ve Makina*. İstanbul: Sub Yayınları.
- Michaud, Y. (2023). *Görselleştirme Beden ve Görsel Sanatlar*. J. J. Alain Corbin, Jacques Courtine, Georges Vigarello içinde, *Bedenin Tarihi 3 Bakıştaki Değişim 20.Yüzyıl* (s. 343-357). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Coeckelbergh, Mark (2023). M. (2017). *Cyborg humanity and the technologies of human enhancement*. Philosophy: Technology, Macmillan Interdisciplinary Handbooks, Elde edilme tarihi: 7 Mart 2024. 141-160. https://scholar.google.com/scholar?q=related:9c6qaOaBqeAJ:scholar.google.com/&scioq=Stelarc&hl=tr&as_sdt=0,5 E.T. 3.04.2024.
- Braidotti, Rosi. (Ekim 2021). *İnsan sonrası*. İstanbul: Kolektif Kitap.
- Cerqui, D., & Warwick, K. (2008). *Re-Designing Humankind*. Philosophy and Design, 185.
- Courau, Laurent (2024) "Kevin Warwick "cyborg 1.0" La Spirale.org. Elde edilme tarihi:1.Mayıs.2024. <https://laspirale.org/texte-32-kevin-warwick-cyborg-1-0.html>
- Craig, W. L. (1988). "Barrow and Tipler on the Anthropic Principle vs. Divine Design"
- Craig, W. L. (1988). "Barrow and Tipler on the Anthropic Principle vs. Divine Design".
- Cyborgart (2023). *manel de aguas munoz*.. <https://www.cyborgarts.com/>. Elde edilme tarihi:3.Mayıs.2024.
- Cyborgart (2023). *Moon Riba*. <https://www.cyborgarts.com/>. Elde edilme tarihi: 3.Mayıs.2024
- Forlano Laura (2017). *Posthumanism and design*. [Online Dergi] She Ji. Elde edilme tarihi: 2 Mart 2024, <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S2405872616300971>
- Foucault, Michel. (Mayıs 2017). *Kelimeler ve Şeyler*. Ankara: İmge Kitapevi Yayınları.
- Gündüz, Y. K. (2023). Performans Sanatıyla Bedenin Yeniden İnşası Siborg Bedenler: Stelarc Örneği. *İdil Sanat ve Dil Dergisi*, 12(102), 167-181.
- Haraway, j. Donna. (2006). *Metis Seçkileri, Başka Yer*. İstanbul: Metis Yayınları.
- Kale, Nesrin. (1992). Hümanizm. *Ankara University Journal of Faculty of Educational Sciences (JFES)*, 25(2), 763-770.
- Lustig, Andreas (2023). "Üçüncü el" Stelarc.org. Elde edilme tarihi:8.Mayıs.2024 <http://stelarc.org/activity-20265.php>
- Pepperell, R., & Yazdani, M. (1995). *The post-human condition*. Oxford: Intellect.
- Warwick, K. (2016, Temmuz- Ağustos- Eylül). *Gezegendeki ilk siborg*. (Kalder, Röportaj Yapan). https://www.kalder.org/upload/files/PDF/Once_Kalite_Dergisi/2016/2016-Temmuz-Agustos-Eylul.pdf Elde edilme tarihi: 8.Mayıs.2024.
- Warwick, K. (2026). "Homo Technologicus: Threat or Opportunity?" *Philosophies*, 1, 199-208.
- Warwick, K., Shah, H., Vedder, A., & Stradella, E. (2014). *How Good Robots Will Enhance Human Life. A Treatise on Good Robots*

Warwick, Kevin (2003). "Cyborg morals, cyborg values, cyborg Ethics. Ethics and Information Technology, 5, 131-137.

Wolfe, Cary (2010). What Is Posthumanism? London: University of Minnesota Press. Elde edilme tarihi: 5 Mart 2024,

https://www.filosoficas.unam.mx/docs/611/files/Sesion%2016/Wolfe_What_Is_Posthumanism.pdf

Yasenchak, David. (2013). Filling the Colorless Void: The Cybernetic Synaesthesia of Neil Harbisson [Online Dergi] Valley Humanities Review Spring. Elde edilme tarihi: 9 Mart 2024,

<http://portal.lvc.edu/vhr/2013/articles/yasenchak%20final.pdf>

GÖRSEL KAYNAKÇA

Görsel 1: Kevin Warwick <https://business-review.eu/news/the-future-belongs-to-cyborgs-the-scientist-who-connects-the-brain-with-ai-comes-to-imworld-184268> E.T. 1.04.2024.

Görsel 2: 2002'de Kevin Warwick, robotik bir eli uzaktan kontrol edebilmesi için sinir sistemini bağladı. <https://weirdresearchers.wordpress.com/2016/06/11/real-life-cyborg/> Elde edilme tarihi:8.04.2024.

Görsel 3: Stelarc, Üçüncü Kol. (1980) <https://soundandinteraction.wordpress.com/laura/> E.T. 8.Mayıs.2024.

Görsel 4: Stelarc, Mide Heykeli, Beşinci Avustralya Heykel Trienali, NGV 1993. Fotoğraf Anthony Figallo. <http://www.anat.org.au/anat-update/anat-alumnus-stelarc/> Elde edilme tarihi: 20.03.2024.

Görsel 5: Eyeborg /Adam Montandon & Neil Harbisson <https://www.google.com/search?client=safari&rls=en&q=http%3A%2F%2Fwww.adammontandon.com%2Fneil-harbisson-the-cyborg%2F&ie=UTF-8&oe=UTF-8> Elde edilme tarihi: 5.04.2023.

Görsel 6: Harbisson'un Beethoven'in Für Elise'ini görselleştirmesi <https://www.theguardian.com/artanddesign/2014/may/06/neil-harbisson-worlds-first-cyborg-artist> Elde edilme tarihi: 6.04.2024

Görsel 7: Joe Dekni'nin elmacık kemiklerine bir makine parçası yerleştirilmesi (2017). <https://organicmachinecmp.home.blog/2019/04/10/dehumaniser/> E.T. 3.05.2024.

Görsel 8: Manel De Aguas Munoz', Hava Yüzgeçleri 2020 <https://www.semana.com/podcast/especiales-semana/articulo/manel-de-aguas-el-hombre-que-se-implanto-un-chip-en-la-cabeza-para-oir-el-clima/202122/> E.T. 3.05.2024.

Görsel 9: Moon Ribas, Sismik Duyarlılık <https://tabi-labo.com/300266/moon-ribas-01/> E.T. 3.05.2024.